

BARN- OCH UNGDOMSFÖRVALTNINGEN

Rutin för att främja närvaro samt förebygga och åtgärda frånvaro

Beslutad av utbildningschef Henrik Lennermark 2017-01-05

**Vallentuna
kommun**

Att främja närvaro samt förebygga och åtgärda frånvaro

Alla elever i Vallentunas kommunala grundskolor och grundsärskolor ska ha likvärdiga möjligheter att utifrån sina egna förutsättningar utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En förutsättning för detta är att varje elev kan och vill delta i undervisningen. En elev som har hög frånvaro oavsett orsakerna, löper risk att missa viktiga delar av lärandet. Närvaro är därför en nyckelfaktor för god måluppfyllelse och för att alla elever ska få sin grundlagsskyddade rätt till utbildning tillgodosedd (2 kap 18 § regeringsformen).

Vallentuna kommun ska arbeta aktivt för att främja närvaro samt upptäcka, utreda och åtgärda frånvaro hos våra elever. Denna kommungemensamma rutin utgör en grund för arbetet i kommunens skolor. Varje skola har även egna lokala rutiner som mer precist beskriver arbetet på den enskilda skolan.

BARN- OCH UNGDOMSFÖRVALTNINGEN

VALLENTUNA KOMMUN
BOX 29 · 186 21 VALLENTUNA
BESÖK: TUNA TORG 1
TFN: 08-587 850 00
BUF@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Innehåll

1. Att främja närvaro och förebygga frånvaro	4
1.1 Vad menas med främjande och förebyggande arbete?	4
1.2 Rutiner för att systematisk främja närvaro och förebygga frånvaro i Vallentuna kommun.....	4
1.2.1 Rektor ansvarar för arbetet med stöd av elevhälsoteamet och/eller ett lokalt närvaroteam.....	4
1.2.2 Närvaro/frånvaro följs upp kontinuerligt.....	5
1.2.3 Övriga insatser som förebygger frånvaro.....	6
2. Att åtgärda frånvaro.....	6
2.1 Deltagande i utbildning	6
2.2 Vad menas med åtgärdande arbete?	7
2.3 Rutin vid elevers frånvaro i Vallentuna kommun	7
2.4 Att utreda behovet av särskilt stöd och orsaker till frånvaro	11
3. Viktiga aktörer i arbetet	13
4. Ytterligare information.....	16
4.1 Vad är extra anpassningar och särskilt stöd?	16
4.1.1 Anpassad studiegång för eleven	17
4.2 Riktlinjer för skolpliktsbevakning	17
4.2.1 Vitesföreläggande för vårdnadshavare	17
4.3 När anmäla till socialtjänsten?	18
4.4 Eleven är långvarigt sjuk eller liknande.....	18
4.5 Stöd för att komma iväg till skolan.....	19
4.5.1 Skolskjuts	19
5. Litteratur och länkar	19

BARN- OCH UNGDOMSFÖRVALTNINGEN

VALLENTUNA KOMMUN
BOX 29 · 186 21 VALLENTUNA
BESÖK: TUNA TORG 1
TFN: 08-587 850 00
BUF@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

1. Att främja närvaro och förebygga frånvaro

1.1 Vad menas med främjande och förebyggande arbete?

Varje skola ska arbeta **främjande** när det gäller skolnärvaro. Det innebär att man arbetar aktivt med faktorer som kan bidra till generella vinster för alla elevers rätt till lärande, trygghet och studiero. Elever som är trygga och trivs i skolan, som känner motivation och lust att lära samt får det stöd och de utmaningar de behöver i sitt lärande väljer nästan alltid att vara närvarande i skolan.

Det främjande arbetet bör omfatta både kunskapsmål och sociala mål, vilket betyder att man kan behöva se över såväl undervisningens utformning som personalens förhållningssätt till elever och vårdnadshavare. Att arbeta främjande kan därför handla om att skapa ett vänligt och respektfullt skolklimat med goda relationer mellan elever och mellan vuxna och elever där eleverna görs delaktiga och känner trivsel. Det kan också handla om att utveckla skolan till en ännu mer stimulerande arbets- och lärandemiljö.

Det **förebyggande** arbetet utgår från att man vill förhindra att elever är frånvarande utifrån en faktisk eller teoretisk risk som har identifierats. Arbetet utgår från ett specifikt problemområde. Ett exempel på förebyggande arbete är att utvärdera och utveckla frånvarorutinen på skolan vad gäller exempelvis vikariesituationer eller schemabrytande aktiviteter utifrån att man har uppmärksammat att frånvaron ökar vid dessa tillfällen. Ett annat exempel är att en skola ser särskilt stor frånvaroproblematik i övergången från årskurs 6 till årskurs 7. Arbetslag och elevhälsan förbereder därför skolstarten noggrant med utgångspunkt att förebygga frånvaro för denna elevgrupp. De förebyggande insatserna kan vända sig till en, flera eller alla elever på skolan men också till personal och vårdnadshavare.

1.2 Rutiner för att systematisk främja närvaro och förebygga frånvaro i Vallentuna kommun

1.2.1 Rektor ansvarar för arbetet med stöd av elevhälsoteamet och/eller ett lokalt närvaroteam

Rektor ansvarar för att skolan systematiskt och regelbundet arbetar för att främja skolnärvaro samt förebygger frånvaro. Detta arbete sker i samråd med elevhälsoteamet (EHT) och/eller i ett lokalt närvaroteam. Det lokala närvaroteamet kan vara en arbetsgrupp som utgör en del av EHT. EHT och/eller närvaroteamet ska

ha kunskap om hur man främjar närvaro samt veta vilka riskfaktorer som kan leda till frånvaro och hur det förebyggs¹.

1.2.2 Närvaro/frånvaro följs upp kontinuerligt

Frågor relaterat till närvaro och frånvaro ska följas upp regelbundet på EHT-möten och/eller på det lokala närvaroteamets möten. Minst en gång per termin ska EHT eller det lokala närvaroteamet tillsammans med skolans ledningsgrupp följa upp och analysera övergripande frågor om närvaro och frånvaro. Det kan handla om att se över lokalerna, schemalaggningen, det sociala klimatet eller frånvarostatistik på den enskilda skolan. Det bör innefatta att synliggöra och utveckla det arbete man redan idag bedriver och som bidrar till att främja närvaro och förebygga frånvaro. Utifrån identifierade framgångs- och riskfaktorer tas insatser fram och genomförs på skolan. Insatserna ska utvärderas.

Exempel på frågeställningar att använda sig av i detta arbete presenteras i informationsrutan nedan.

Frågeställningar för att arbeta EXEMPEL med närvaro och frånvaro

Nedan följer exempel på frågor som kan undersökas utifrån perspektivet närvaro/frånvaro.

Främjande arbete

- Hur ser relationerna mellan elever och personal ut? Hur kan skolan främja goda relationer?
- Hur är det sociala klimatet i skolan? Hur organiseras rasterna för att minska konflikter och otrygghet?
- Är skolans lokaler (klassrum, matsal, omklädningsrum, osv) anpassade till sitt syfte och bidrar till trivsel och inlärning?
- Är undervisningen intressant och stimulerande?

Förebyggande arbete

- Fungerar frånvarorutinen som beslutat? Exempelvis: Följs varje frånvarotillfälle upp av personal och hur? Säkerställs det att elevers frånvaro uppmärksammas i enlighet med denna rutin (särskilt fokus på 10, 20 och 30 % frånvaro)? Hur fungerar närvarorutinen vid schemabrytande aktiviteter som friluftsdagar eller när det är vikarie?
- Har vårdnadshavarna fått tydlig och relevant information om arbetet med att förebygga frånvaro samt kommunens/skolans rutiner vid frånvaro?
- Är frånvaron högre för vissa ämnen, årskurser eller elevgrupper och varför då i så fall?
- Hur ser schemat ut? Exempelvis: Finns det onödiga håltimmar? Fungerar

¹ Se exempelvis avsnittet om skolfrånvaro i Socialstyrelsens och Skolverkets gemensamma skrift *Vägledning för elevhälsan* (2016)

- schemat bra för elever som reser till och från skolan?
- Genomförs relevant fortbildning för personal? Hur används kompetenser från den centrala elevhälsan? Bör man ansöka om handledning på gruppnivå?
- Hur fungerar skolans ordningsregler för att skapa trivsel och studiero?

Åtgärdande arbete

- Hur fungerar det åtgärdande arbetet på skolan för enskilda elever med frånvaro? Exempelvis: Hur ser arbetet med att utreda orsakerna till frånvaron ut? Hur fungerar samarbetet med elev, vårdnadshavare och andra aktörer? Vilka åtgärder har satts in och har åtgärdsprogram beslutats om? Har åtgärderna fungerat? Om inte, hur prövar vi nytt? Hur bemöter man elever som kommer tillbaka efter en lång frånvaro?
- Har personal som arbetar med elever med hög frånvaro tillräcklig arbetstid för sitt uppdrag och rätt kompetens för sitt arbete? Behövs ytterligare stöd eller förbättrade samarbetsformer?

1.2.3 Övriga insatser som förebygger frånvaro

Följande insatser som rör tydliga frånvarorutiner, samverkan med socialtjänst och information till vårdnadshavare ska användas för att förebygga frånvaro:

- *Varje skola ska ha en egen tydlig rutin* för frånvarorapportering som innefattar när frånvaro ska registreras i frånvarohanteringssystemet samt när och hur elever kontaktas och vårdnadshavare meddelas vid frånvaro.
- *Samverkan mellan skola och socialtjänsten i Vallentuna bör ske minst två gånger per termin.* Varje skola har en utsedd kontaktperson som är socialsekreterare i barn- och/eller ungdomsgruppen på socialförvaltningen. Denna kontaktperson ska erbjuda samverkan med skolan och kan då förslagsvis delta på EHT-möten.
- *Information till alla vårdnadshavare* om hur skolan arbetar med att främja skolnärvaro samt förebygga och åtgärda frånvaro bör ske vid första föräldramötet. Samma information ska finnas tillgänglig på skolans/kommunens hemsida och i Schoolsoft.

2. Att åtgärda frånvaro

2.1 Deltagande i utbildning

Enligt skollagen ska en elev i grundskolan och grundsärskolan delta i utbildningen om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Giltiga skäl kan exempelvis vara sjukdom eller besök hos läkare eller liknande. Eleven får också beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Det kan exempelvis handla om familjehögtider, religiösa högtider eller i vissa fall kortare resor. Om det finns synnerliga skäl får längre ledighet beviljas (7 kap 17-18 §§ skollagen).

I denna rutin används främst begreppen anmäld och oanmäld frånvaro. Anledningen till detta är att skolan vid frånvaro, oavsett om den är anmäld, oanmäld, giltig eller ogiltig, kan behöva arbeta för att anpassa undervisning och sin organisation till elevens situation och därmed minska frånvaron och öka måluppfyllelsen.

2.2 Vad menas med åtgärdande arbete?

Det **åtgärdande** arbetet innebär att vända frånvaro till närvaro för en enskild elev, eller i vissa fall en grupp elever. Utgångspunkten är att skolan ska anpassa sin undervisning till elevens behov och på så sätt vara en tillgänglig och inkluderande lärandemiljö för alla elever. Ofta går därför de främjande, förebyggande och åtgärdande insatserna in i varandra och får effekt på flera sätt. Om till exempel en elev ökar sin närvaro på grund av extra anpassningar i undervisningen som innefattar förbättrad tydlighet och struktur så kan det verka förebyggande för gruppen som helhet.

Åtgärderna ska grunda sig på en utredning av orsakerna till frånvaron. Man måste i arbetet utgå från varje enskild elev och den elevens unika situation - *varför kommer inte just den här eleven till skolan och hur kan vi åtgärda det?* Det finns också sällan en förklaring till frånvaro utan det är troligen *flera* faktorer som ömsesidigt påverkar varandra. Det kan exempelvis handla om skolfaktorer, elevens hemförhållanden eller individuella faktorer. Därför måste ofta flera aktörer såsom skola, vårdnadshavare och socialtjänst med flera samverka för att hitta strategier för ökad närvaro. Rektor ansvarar för att samverkan sker mellan skolans insatser och andra eventuella aktörer se avsnitt 3. *Viktiga aktörer.*

2.3 Rutin vid elevers frånvaro i Vallentuna kommun

Denna arbetsgång är grunden för hur arbetet ska gå till då elever är frånvarande från Vallentuna kommuns grundskolor och grundsärskola. Den enskilda skolan ska även ha en lokal rutin där man specificerar ytterligare hur skolans personal ska arbeta.

I arbetsgången anges vissa gränser, exempelvis vad som ska göras vid 10 och 20 % frånvaro under två månader. Dessa gränser ska ses som borte gränser för när en skola *senast* ska agera. Rektor har också möjlighet att besluta i den lokala rutinen att skolan ska agera i ett tidigare skede.

Rutinen innehåller en mötesform med så kallat rådslag för elever med oroande frånvaro där socialtjänsten deltar. Skyldigheten för skolpersonal att anmäla till socialtjänsten om man i sin yrkesroll misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa gäller dock fortfarande, oavsett när det framkommer i arbetet. Läs mer om när en sådan så kallad orosanmälan ska göras i avsnitt 4.3 *När anmäla till socialtjänsten?*

Utgångspunkten för arbetet är alltid den enskilda eleven och dennes skolsituation och behov. Det är av yttersta vikt att samverka med såväl elev som vårdnadshavare i ett tidigt skede av frånvaro och under hela närvaroarbetets fortsatta gång. Skolan ska

alltid sträva efter att få elevens eget perspektiv på sin skolsituation och den eventuella frånvaron. Samtal om detta ska föras med eleven utifrån elevens ålder och mognad.

Elevens närvaro rapporteras i frånvarorapporteringssystemet

Elevens närvaro ska varje dag registreras och rapporteras digitalt i frånvarorapporteringssystemet av ansvarig pedagog. Rektor ansvarar för att all personal registrerar elevens närvaro lika.

Handla direkt vid enstaka frånvarotillfällen

Skolan är skyldig att snarast samma dag kontakta vårdnadshavare om eleven inte kommer till skolan och ingen frånvaro har anmälts (7 kap 17 § skollagen). Detta ska ske enligt skolans egna rutiner. Av dessa rutiner ska framgå tydligt när vårdnadshavare senast ska meddelas beroende på exempelvis den årskurs eleven tillhör. Hänsyn behöver även tas till varje elevs situation och mognad.

Oanmäld frånvaro ska alltid uppmärksammas av skolpersonal. Vid varje tillfälle av frånvaro, oavsett om den är anmäld eller inte, som ger anledning till viss oro samtalar mentor/handledare med elev och/eller vårdnadshavare för att ta reda på anledningen till frånvaron. Med oro menas här att personal undrar om det har hänt något som orsakar frånvaron och som kan behöva uppmärksammas tidigt, redan vid första tillfället.

Vid behov sätts extra anpassningar in för eleven. Om orsaken till frånvaro är sjukdom ska skolan samarbeta med hemmet kring exempelvis läxor och annan information.

Frånvaro över 10 % i två månader

Om en elev har haft 10 % frånvaro, både anmäld och oanmäld, under upp till två månader tar mentor/handledare upp detta med eleven (utifrån ålder och mognad), vårdnadshavare och med det egna arbetslaget. Om orsaken till frånvaro handlar om sjukdom och även i vissa fall beviljad ledighet för enstaka angelägenheter bör en plan för skolarbete och kontakt med elev/vårdnadshavare utformas i samråd.

Om orsaken till frånvaron misstänks vara annan än sjukdom kallar mentor/handledare till möte med elev och vårdnadshavare. Vid behov deltar även personal från elevhälsan. Mötet bör inriktas mot att identifiera faktorer som orsakar frånvaron men också vad som främjar närvaro för den enskilda eleven - när trivs eleven i skolan? Vid mötet lyfts vikten av att eleven är i skolan och att man är bekymrad över elevens höga frånvaro. Tillsammans försöker man finna lösningar för att öka elevens skolnärvaro. Extra anpassningar bör sättas in om det framkommer att eleven har behov av det.

Upprepad frånvaro eller över 20 % frånvaro i två månader

Vid upprepade frånvaro, om eleven har haft 20 % frånvaro under två månader eller om mentor/handledare upptäcker mönster i elevens frånvaro ska rektor informeras om detta. Ärendet ska också anmälas till EHT enligt skolans rutiner.

Rektor ser till att frånvaron utreds skyndsamt samt att det görs en noggrann analys av orsakerna till elevens frånvaro. Att utreda orsakerna till frånvaro i denna omfattning innebär vanligen detsamma som att utreda elevens eventuella behov av särskilt stöd.

En utredning av elevens stödbehov kan behöva kompletteras med ytterligare frågeområden som framkommer i avsnitt 3.2 *Att utreda behovet av särskilt stöd*. Det lokala elevhälsoteamets/närvaroteamets kompetens tillvaratas i utredningen och i utformandet av åtgärder och kompletteras vid behov med professioner från den centrala elevhälsan.

Rektor beslutar i samråd med EHT om åtgärder. Är eleven i behov av särskilt stöd upprättas ett åtgärdsprogram. Det som framkommit av utredningen ger vägledning för vilka åtgärder som ska vidtas på skolan och vilka som ska genomföras tillsammans med andra aktörer. På EHT-möten utses vilka personer som är lämpliga och har särskild kompetens att möta elev och familj. Mentor/handledare till en elev med hög frånvaro bör delta på EHT-möten då denna elevs situation diskuteras.

Fortsatt hög frånvaro

Om skolan i samarbete med elev och vårdnadshavare efter 4-6 veckors strukturerat arbete inte lyckats öka elevens närvaro och ingen framgång i ärendet ses anmäler rektor ärendet till ett så kallat rådslag, se faktaruta.

Rådslaget leds av en samordnare och syftar till att snabbt mobilisera relevanta aktörer som gemensamt kan hitta strategier för att vända elevens frånvaro till närvaro. Rådslag erbjuds även för elever i friskolor med oroande hög frånvaro. I och med rådslaget kan socialtjänsten välja att inleda en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen. Viktigt att komma ihåg är dock att skolpersonal alltid ska anmäla till socialtjänsten om man i sin yrkesroll misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa, det vill säga även om denna oro exempelvis uppkommer vid första frånvarotillfället.

FAKTA Rådslag för elever med hög frånvaro

En elevs situation ska tas upp för rådslag då eleven har en fortsatt oroande frånvaro trots 4-6 veckors strukturerat arbete. En frånvaro på cirka 30 % (anmäld och/eller oanmäld) där ingen förbättring har skett trots insatser från skolan är mycket oroande. Även en lägre frånvaro än 30 % är oroande om den inte minskar trots insatser.

Rektor anmäler ärendet till samordnaren för rådslaget. Rådslaget ska vanligen ske inom en vecka. Det finns en fast tid avsatt varje vecka för rådslag. Rådslaget sker på skolan om inte annat är lämpligt med tanke på elev eller vårdnadshavare.

Rådslaget leds av en samordnare som är studie- och yrkesvägledare. På rådslaget deltar alltid samordnaren från socialförvaltningens barn- och ungdomsenhet. Från skolan deltar relevant personal i ärendet. Det kan vara rektor, biträdande rektor, mentor/handledare, specialpedagog, kurator, osv. Kompetens från den centrala elevhälsan ska också delta. Om samarbete redan finns med den centrala elevhälsan i ärendet så deltar denna person. Annars

ansvarar rektor för att kompetens från den centrala elevhälsan deltar. Vårdnadshavare och elev bjuds alltid in till rådslag. Eleven deltar utifrån elevens ålder och mognad. Om en elev väljer att inte delta ska elevens syn på sin skolsituation dokumenteras och delges deltagarna på rådslaget.

Rådslaget syftar till att hitta gemensamma strategier för att vända elevers skolfrånvaro till närvaro. I och med rådslaget kan socialtjänsten välja att inleda en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen, utifrån den oro som förmedlas. Utifrån utredningen tar socialtjänsten ställning till behovet av stödinsatser från socialtjänsten. Socialtjänstens medverkan på rådslaget innebär, oavsett om utredning inleds eller inte, också ett tillfälle att informera vårdnadshavare om det stöd socialtjänsten kan erbjuda vårdnadshavare och elev för att bidra till en ökad skolnärvaro. I de fall utredning inte inleds, kan vårdnadshavare också erbjudas och informeras om möjligheten att utan biståndsbeslut träffa Öppenvårdens familjebehandlare i upp till tre samtal.

Vårdnadshavare ska informeras om att rådslaget kan innebära att socialtjänsten väljer att inleda en utredning. I det avseendet är rådslaget detsamma som att göra en orosanmälan till socialtjänsten. Syftet med rådslaget är dock bredare än så. Det handlar om att hitta gemensamma strategier, nya adekvata åtgärder och fortsatta samverkansformer för att aktivt stötta eleven att komma tillbaka till skolan.

Utifrån vad som framkommer och eventuellt beslutas på rådslaget fortsätter arbetet med att stötta eleven till ökad närvaro. Rektor ansvarar fortsatt för de åtgärder som skolan gör.

Om elevens frånvaro överstiger 30 % under två månader ska rektor informera Vallentuna kommun enligt riktlinjerna för *skolpliktsbevakning*. Blanketter för skolpliktsbevakning finns på intranätet.

Arbetet med att få eleven att återgå till full närvaro fortsätter tills resultatet har uppnåtts och eleven har en fungerande skolgång. Detta sker i samverkan med de inkopplade instanserna. Vid behov upprättas en samordnad individuell plan (SIP).

FAKTA Samordnad individuell plan SIP

En samordnad individuell plan, SIP, ska upprättas av socialtjänst och hälso- och sjukvården om det finns behov av insatser från båda verksamheterna och samordning bör genomföras. Skolan kan också kalla till SIP-möte. Syftet med planen är att säkerställa samordning mellan hälso- och sjukvård, socialtjänst och andra aktörer som skolan. Eleven och/eller vårdnadshavare ska samtycka till att en plan upprättas och de ska vara delaktiga i arbetet. En SIP ska göras utan dröjsmål när behov finns. Det kan handla om att elev/vårdnadshavare upplever att de "bollas runt", att samordning efterfrågas och att ansvarfördelningen behöver tydliggöras.

2.4 Att utreda behovet av särskilt stöd och orsaker till frånvaro

Alla elever ska få stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt. Skolan ska i sitt arbete ta hänsyn till elevers olika behov och uppväga skillnaderna i deras förutsättningar att nå kunskapskraven (3 kap 3 § skollagen). Vissa elever behöver extra anpassningar och en del behöver särskilt stöd. Skolan ska skyndsamt ge stöd i form av *extra anpassningar* inom ramen för den ordinarie undervisningen om det framkommer att en elev riskerar att inte utvecklas i riktning mot kunskapskraven (3 kap 5 a §). Hög frånvaro kan vara en bidragande orsak. Om de extra anpassningarna inte ger tillräcklig effekt, eller om de kan antas vara otillräckliga, ska rektor besluta om att utreda elevens behov av *särskilt stöd*. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation än svårigheter att nå kunskapskraven (3 kap 8 § skollagen). Andra svårigheter kan vara frånvaroproblematik. Kommungemensamma blanketter/verktyg för att utreda och dokumentera en utredning av en elevs behov av särskilt stöd finns på intranätet. Har en elev hög frånvaro riskerar hen att inte nå kunskapskraven. En utredning av elevens behov av särskilt stöd ska därför göras i de allra flesta fall.

Det kan finnas en uppsjö av anledningar till att en elev är frånvarande. En elev kan exempelvis vara frånvarande på lektionerna i ett enskilt ämne på grund av en dålig relation mellan lärare och elev, att just dessa lektioner är stökiga, att eleven upplever att innehåller är för lätt, att lektionen ligger efter en lång håltimme, att det hänt eleven något privat som hindrar deltagande eller att det kan finnas läs- och skrivsvårigheter som ännu inte uppmärksammats och åtgärdats.

Förutom att det kan finnas flera orsaker till frånvaro så samverkar ofta olika faktorer. I utredningen av orsaker till frånvaro är det därför av yttersta vikt att det finns förståelse för att det *sällan finns en förklaring till frånvaro utan att det troligen är flera faktorer som ömsesidigt påverkar varandra*. Vilka faktorer dessa är och hur de samverkar varierar från person till person. Ofta finns en utlösande faktor och sedan vidmakthålls frånvaron av andra faktorer. Nedan illustreras detta i en bild:

Bild 1: Exempel på hur olika faktorer ömsesidigt påverkar varandra vid frånvaro

Det är därför mycket viktigt att inte i förväg bestämma sig för *en* orsak till en elevs frånvaro. En kartläggning av elevens situation bör vara bred och innehålla frågor kopplat till skolfaktorer, individfaktorer och sociala faktorer som rör familj, kamrater och fritid, se bild nedan.

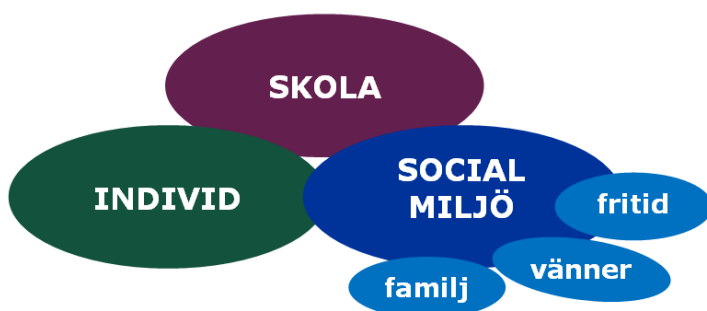

Bild 2: Faktorer att undersöka vid frånvaro

Exempel på faktorer inom de olika områdena presenteras nedan:

Exempel på skolfaktorer

- Bristande uppmärksamhet på närvaro/frånvaro av personal
- Undervisningen upplevs för svår eller för lätt
- Bristande anpassning till en elevs svårigheter
- Svag/dålig relation lärare – elev
- Skolklimat
 - Stökigt
 - Otrygghet och kränkningar
 - Kultur: Förekommer fenomen som skäll, hot om dåliga betyg, raljerande, allt- eller inget-attityd, fokus på sjukdoms- eller diagnossymptom, nedvärderande attityd gentemot föräldrar?

Exempel på individfaktorer

- Hälsoproblem (fysiska/psykiska)
- Skolmotivation
- Skolrelaterad självbild
- Inlärningssvårigheter
- Funktionsnedsättningar
- Missbruk

Exempel på faktorer i den sociala miljön

Familj:

- Vårdnadshavares fysiska och psykiska hälsa
- Familjehändelser (skilsmässa, sjukdom, dödsfall, konflikter, arbetslöshet)
- Dålig kommunikation mellan hem och skola
- Vårdnadshavares förväntningar på elevens skolnärvaro/skolprestationer
- Svårt att stödja barnets skolgång

Vänner och fritid:

- Mobbning, våld och trakasserier
- Kamraters fysiska/psykiska ohälsa
- Missbruk
- Ensamhet

Förutom exemplen ovan kan det finnas andra omgivningsfaktorer som problem med transport till skolan eller otrygg skolväg.

En utredning ska innehålla en allsidig kartläggning av elevens situation. Vilka som deltar i utredningen och vilka frågeställningar som är aktuella beror helt av elevens situation och problematik. I Socialstyrelsens och Skolverkets vägledning för elevhälsan (2016) framgår att lärare främst ska fokusera på skolrelaterade orsaker till frånvaro. Elevhälsan kan i övrigt bidra med att utreda ytterligare orsaker vid mer komplicerade elevärenden.

Följande är exempel på delar i en utredning av en elevs behov av särskilt stöd och frånvaro:

- samtal med eleven med personal från olika professioner
- samtal med vårdnadshavare
- inhämtande av information från alla lärare som arbetar med eleven
- kartläggning, analys och bedömning i arbetslag eller liknande
- diskussion på elevhälsoteamets möten
- undersökningar hos skolläkare eller skolsköterska
- observationer i klassrumssituationen eller på rast
- utförande av pedagogisk screening i särskilda färdigheter som matematik eller läsning
- inhämtande av information från andra utredningar, exempelvis medicinska

I samtal med eleven är det viktigt att personal tar sig gott om tid. Det gäller att vara lyhörd under samtalet för att fånga upp allt som kan vara väsentligt för elevens situation. Man måste som personal våga fråga vidare utifrån den information som kommer fram för att förstå elevens perspektiv på sin skolgång och sitt mående.

Skolan kan också upptäcka behovet av att det görs utredningar inom ett specifikt område där kompetens måste inhämtas externt. Behörig skolpersonal kan i vissa fall remittera till andra verksamheter, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri. Vårdnadshavare kan också behöva vägledning och stöd i att själva söka hjälp för att utreda svårigheter hos sitt barn eller i familjen. Se gärna listan av aktörer i detta dokument för hjälp med guidning till elev och vårdnadshavare.

3. Viktiga aktörer i arbetet

I detta avsnitt beskrivs alla de viktiga personer och funktioner som kan bli aktuella när det kommer till att främja närvaro samt förebygga och åtgärda frånvaro på en skola och för en enskild elev.

Eleven

Eleven är den centrala utgångspunkten för arbetet med närvaro. Barnets bästa ska alltid komma i första rummet enligt både skollagen och barnkonventionen (1 kap 10 § skollagen; artikel 3 barnkonventionen). Viktigt i arbetet för barnets/elevens bästa är att eleven själv får komma till tals och bli delaktig. För att kunna vända frånvaro till närvaro i skolan är det nödvändigt att ta del av elevens egna tankar.

Vårdnadshavare

Ett bra samarbete med hemmet har stor betydelse för att lyckas vända frånvaro till närvaro för enskilda elever. Skolnärvaroarbetets legitimitet hos vårdnadshavarna är även viktigt i det förebyggande arbetet. Det handlar bland annat om att vårdnadshavarna ska veta vad som gäller när deras barn är frånvarande.

Lärare och annan skolpersonal

All personal på både skola och fritidshem är betydelsefull för att vända frånvaro till närvaro. Goda relationer till varje elev är särskilt viktigt. Engagerad personal som ställer krav, följer upp och framför allt uppmuntrar är helt centralt. Lärare främjar skolnärvaro genom att skapa motivation och lust att lära. Det handlar också om att se till att de som behöver extra utmaningar och de som har behov av extra anpassningar och särskilt stöd får rätt undervisning utifrån sina behov.

Det är särskilt viktigt att alla lärare följer kommunens och skolans närvarorutiner.

Mentor/handledare ansvarar för att ha en god överblick över sina elevers närvaro och kunna se eventuella mönster av frånvaro. Mentor/handledare har också en viktig uppgift att undersöka orsaker till frånvaro genom kontakt med elev och vårdnadshavare samt att samarbeta med EHT eller det lokala närvaroteamet vid uppkommen frånvaro.

Rektor

Rektor ansvarar för att skolan systematiskt och regelbundet arbetar för att främja skolnärvaro samt för att förebygga och åtgärda eventuell frånvaro. Rektor ansvarar för att all personal registrerar elevers närvaro lika i frånvarorapporteringssystemet och att vårdnadshavare meddelas vid frånvaro. Rektor ansvarar för att samverka med alla eventuella aktörer kommer till stånd och att insatser samordnas. Om elevens frånvaro överstiger 30 % ska rektor informera Vallentuna kommun enligt riktlinjerna för skolpliktsbevakning.

EHT och/eller lokalt närvaroteam

I elevhälsoteamet (EHT) samverkar professioner med medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens. Dessa olika professioner kan bidra med sina specifika kunskaper och samverka tvärvetenskapligt kring olika frågor. EHT och/eller ett lokalt närvaroteam ska arbeta med att främja närvaro samt förebygga och åtgärda frånvaro.

Resurscentrums centrala elevhälsa

Den centrala elevhälsan i Vallentuna består av skolpsykologer, specialpedagoger, logoped och sjukgymnast. Elevhälsans uppdrag är att utifrån en samlad

tvärprofessionell kompetens stödja förskola och skola i arbetet med barn och ungdomars hälsa och lärande. Elevhälsan erbjuder hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande insatser på individ-, grupp- och organisationsnivå. Varje skolenhet erbjuds att skolpsykolog från den centrala elevhälsan närvarar på EHT.

Studie- och yrkesvägledare

Alla elever från årskurs 1 till 9 i grundskolan har utifrån sina behov rätt till studie- och yrkesvägledning. Genom det får eleven kunskap att hantera övergången mellan grund- och gymnasieskolan samt mellan närsamhället och arbetslivet. Eleven ska få verktyg för att göra väl grundade val. Studie- och yrkesvägledaren är därför mycket viktig för att eleven ska få ökad kunskap om olika valalternativ till vidare studier och ibland även råd för praktikplatser. Det kan också öka studiemotivationen.

Barn- och ungdomsförvaltningen

Barn- och ungdomsförvaltningen centralt ansvarar för att implementera och följa upp denna rutin. Barn- och ungdomsförvaltningen ska årligen följa upp frånvarostatistik för kommunens grundskolor och grundsärskola. Förvaltningen ansvarar också för att följa upp enskilda elevers frånvaro, så kallad skolpliktsbevakning. Skolpliktsbevakning görs oavsett om eleven går i kommunens skolor eller i en friskola.

Socialtjänsten och öppenvården

Socialtjänsten utreder och beviljar bistånd till individer och familjer i enlighet med socialtjänstlagen. Utifrån en orosanmälan kan socialtjänsten välja att inleda en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen. Utifrån utredningen tar socialtjänsten ställning till behovet av stödinsatser från socialtjänsten. Socialförvaltningens öppenvård kan efter utredning få i uppdrag att stötta hem och elev för att öka elevens närvaro i skolan. En sådan insats kan till exempel innebära stöd till vårdnadshavare i att hitta rutiner för och sätt att motivera sitt barn att komma iväg till skolan. Om utredning inte inleds kan föräldrarna ändå genom samordnare i barn- eller ungdomsgruppen erbjudas upp till tre samtal med familjebehandlare på öppenvården. Föräldrarna får då information om och motiveras till att ta emot stöd.

Barn- och ungdomspsykiatri, BUP

Stockholms läns landstings barn- och ungdomspsykiatri, BUP, är en specialistverksamhet för barn och ungdomar som mår psykiskt dåligt. BUP erbjuder olika former av behandling som rådgivande samtal, familjeterapi, individuell terapi, olika gruppbehandlingar, medicinering och behandlingsformer där beteendeträning ingår. Vårdnadshavare kan själva ta initiativ till kontakt med BUP men många kommer via remiss från skolläkare, psykolog och socialtjänst.

Barn- och ungdomsmedicinsk mottagning, BUMM

Barnläkarna i Vallentuna är en barn- och ungdomsmedicinsk mottagning, BUMM, som erbjuder kostnadsfria besök. BVC, BUP, husläkare och skola m.fl. kan remittera till BUMM och föräldrar kan även själva boka besök eller rådgivning. Förutom att vara en ordinär barnläkarmottagning utreder och behandlar man också ADHD. Tillgång till psykolog finns vissa dagar i veckan.

Habiliteringen

Habilitering & Hälsa inom Stockholms läns landsting ger habilitering till barn och vuxna med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar. De ger också olika former av stöd och kunskap till närstående och andra i personens nätverk. Inom ramen för habiliteringen finns olika center och arbetsteam för både fysiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (exempelvis *ADHD-center*, *Autismcenter* och *dövstumstumteamet*) som erbjuder stöd och rådgivning.

Fältgruppen Vallentuna kommun

Fältgruppens uppgift är att finnas i de miljöer där ungdomar rör sig för att skapa trygghet samt förebygga missbruk och kriminalitet. De är också ett stöd för ungdomar som befinner sig i riskzon för detta.

Ungdomsmottagningen

Vallentuna ungdomsmottagning riktar sig till personer mellan 12 år och 23 år. Ungdomar kan kontakta mottagningen vid frågor om exempelvis relationer, självförtroende, preventivmedel och sexualitet.

Polis

Polisen utreder många olika slags brott och jobbar förebyggande för att förhindra nya brott. I vissa fall finns det anledning för skola och polis att samverka i enskilda fall men också för att förebygga brott.

4. Ytterligare information

Här samlas information som kan vara ett stöd i arbetet med närvaro och frånvaro.

4.1 Vad är extra anpassningar och särskilt stöd?

Extra anpassningar och särskilt stöd regleras i 3 kap 5-12 §§ skollagen.

Stöd i form av **extra anpassningar** är olika sätt att göra undervisningen mer tillgänglig. Det måste inte fattas några formella beslut för att göra anpassningar. I de årskurser där man gör skriftliga individuella utvecklingsplaner ska extra anpassningar dokumenteras i dem. Exempel på extra anpassningar är ett särskilt schema över skoldagen, extra tydliga instruktioner, stöd att sätta igång arbetet, hjälp att förstå texter, digital teknik med anpassade programvaror, anpassade läromedel, extra färdighetsträning och enstaka specialpedagogiska insatser.

Särskilt stöd är insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte går att göra inom ramen för den ordinarie undervisningen. Ofta blir särskilt stöd nödvändigt när elevens behov av stöd är mer omfattande och varaktigt. Några exempel på särskilt stöd är regelbundna specialpedagogiska insatser i ett visst ämne, till exempel undervisning av en speciallärare under en längre tid. Placering i en särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och anpassad studiegång är också särskilt stöd enligt skollagen. Det är insatsernas omfattning och varaktighet som skiljer

särskilt stöd från sådant stöd som ges i form av extra anpassningar. Särskilda stödinsatser ska beslutas i ett **åtgärdsprogram**.

4.1.1 Anpassad studiegång för eleven

Anpassad studiegång innebär att skolan gör avvikelser för en enskild elev från den timplan, den undervisningstid eller de ämnen och de mål som gäller för utbildningen. Ett beslut om anpassad studiegång måste föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar skolan utan fullständig utbildning och utan behörighet till gymnasieskolans nationella program. Det är en sista utväg för att få till en fungerande skolgång för elever där andra stödinsatser inte fungerat. Anpassad studiegång är enligt skollagen en stödåtgärd som ska beslutas av rektor i ett åtgärdsprogram. Rektor ska se till att den anpassade studiegången inte omfattar fler ämnen eller längre tidsperiod än nödvändigt (3 kap 12 § skollagen).

Arbetsplatsförlagd utbildning

För en elev i högre årskurserna kan ett beslut om anpassad studiegång innebära att utbildningen delvis förläggs till en arbetsplats utanför skolenheten. Eleven ska ha en handledare på arbetsplatsen och få stöd från skolenhetens personal (5 § skolförordningen).

4.2 Riktlinjer för skolpliktsbevakning

Enligt Vallentuna kommuns riktlinjer för skolpliktsbevakning är samtliga grund- och grundsärskolor, både kommunala och fristående, skyldiga att rapportera hög frånvaro för de elever som är folkbokförda i kommunen till barn- och ungdomsförvaltningen. En sådan så kallad skolpliktsanmälan ska göras om frånvaron överstigen 30 % under två månader, detta oavsett orsakerna till frånvaron. Rektor för skolan anmäler frånvaro till registrator på barn- och ungdomsförvaltningen. Blanketter för skolpliktsanmälan och uppföljning finns på intranätet.

Barn- och ungdomsnämndens individutskott följer regelbundet upp inkomna skolpliktsanmälningar. Nämnden kan fatta beslut om åtgärder, t.ex. vitesföreläggande gentemot vårdnadshavare som inte fullgör sina skyldigheter.

4.2.1 Vitesföreläggande för vårdnadshavare

Vårdnadshavare har enligt skollagen en skyldighet att göra vad de kan för att deras barn fullgör sin skolgång (7 kap 20 § skollagen). Om en skolpliktig elev inte går i skolan och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har fullgjort sina skyldigheter får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter. I nästa steg kan ett sådant föreläggande förenas med vite (7 kap 23 § skollagen).

4.3 När anmäla till socialtjänsten?

Skolpersonal ska anmäla till socialtjänsten om man i sin yrkesroll misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa (14 kap 1 § socialtjänstlagen). Socialtjänsten utreder barnets situation och bedömer om barnet behöver det skydd eller stöd som de förfogar över. Socialförvaltningen i Vallentuna kommun har som önskemål att skolan, i samband med att en orosanmälan lämnas in, också tar kontakt med samordnare i barn- eller ungdomsgruppen för att komma överens om en gemensam tid för möte med föräldrar och elev kring skolans oro. Möte sker då inom två veckor.

Ibland uppkommer frågor om när en anmälan ska göras. Socialtjänsten i Vallentuna har information om hur man går tillväga vid oro för barn och ungdomar på den Vallentuna kommuns externa hemsida, se [HÄR](#). Där finns även tider och telefonnummer till mottagningstelefonen dit man kan vända sig för att rådgöra anonymt kring behovet av anmälan. På hemsidan finns också en blankett inklusive en checklista för att göra skriftliga orosanmälningar.

Sekretessreglerna är starka inom socialtjänstens verksamhet. Den personal som har lämnat en anmälan kan få veta att den har tagits emot och av vem. Normalt kan man också få reda på om socialtjänsten har inlett en utredning eller inte, alternativt om en utredning redan pågår.

4.4 Eleven är långvarigt sjuk eller liknande

Sjukdom och liknande skäl kan ibland vara orsak till elevers frånvaro. För dessa elever finns vissa särskilda skrivningar i skollagen som kan bli aktuella (24 kap 17-22 §§). Eleven har i många fall rätt till olika former av särskild undervisning på sjukhus, i hemmet eller på annan lämplig plats.

Särskild undervisning enligt 24 kap är inte utbildning på samma sätt som utbildning i grundskolan, utan är en särskild utbildningsform vid sidan av skolväsendet. Syftet med särskild undervisning är att kompensera för den undervisning som eleven inte kan delta i. Det centrala i skollagens skrivelser är att skolan ska, så långt det är möjligt och lämpligt i förhållande till elevens mående, se till att eleven får undervisning trots sin sjukdom eller frånvaro som beror av liknande skäl.

Eleven vistas på sjukhus eller en institution som är knuten dit

Så kallad särskild undervisning ska anordnas på sjukhus eller en institution för en elev som vistas där på grund av sjukdom eller liknande skäl. Vistelsen ska vara under en längre tid vilket gör att eleven inte kan delta i vanligt skolarbete. Den särskilda undervisningen anordnas av den kommun där institutionen är belägen. Skolan bör samarbeta med den skolverksamhet som erbjuds för att undervisningen ska anpassas till eleven utifrån tidigare tillägnade kunskaper och det skolarbete som pågått/pågår i elevens vanliga skola.

Eleven är hemma på grund av sjukdom eller liknande skäl

För elever som är sjuka eller liknande under längre tid men som inte vårdas på sjukhus ska undervisning ordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan

undervisning ska så långt som det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i. Denna typ av särskild undervisning i hemmet kallas ibland i vanligt tal "hemundervisning". Undervisning i hemmet får endast ges om elev och vårdnadshavare samtycker. Särskild undervisning ska inte ges om den läkare som ansvarar för eleven avråder från det.

Särskild undervisning i hemmet bör övervägas då eleven är helt frånvarande på grund av sjukdom eller liknande skäl. Elever som är delvis sjuka och delvis kan få utbildning i det vanliga skolväsendet omfattas inte. Undervisningen kan då ibland behöva ske genom enskild undervisning, även i hemmet, eller genom andra typer av särskilt stöd (3 kap 9-12 §§ skollagen). Detta är dock fortfarande en del av den ordinarie utbildningen som eleven ska delta i och som beslutas om i ett åtgärdsprogram som kan överklagas.

Elever kan inte sjukskrivas på samma sätt som arbetstagare. När väl ett sjukskrivningsintyg föreligger så är det skolledningens ansvar att avgöra vilken betydelse detta läkarintyg skall tillmätas.

4.5 Stöd för att komma iväg till skolan

Socialtjänstens öppenvård kan inom ramen för ett uppdrag, under en begränsad period, medverka till att eleven tar sig till skolan. Syftet är då att bättre förstå orsakerna till skolfrånvaro genom att se var i barnets vardag som motstånd/olust uppkommer och utifrån detta stötta till långsiktiga och hållbara lösningar där vårdnadshavare ansvarar för att barnet kommer till skolan.

4.5.1 Skolskjuts

Elever i grundskola (åk 1-9), grundsärskola och gymnasiesärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet (10 kap 32 §, 11 kap 31 §, 18 kap 30 § skollagen). Denna rätt gäller för elever som är folkbokförda i Vallentuna kommun och går i den skola där kommunen placerat dem samt uppfyller förutsättningarna ovan. Vissa elever med frånvaroproblematik kan därför ha rätt till skolskjuts. Läs mer om vad som gäller i barn- och ungdomsnämndens riktlinjer för skolskjuts.

5. Litteratur och länkar

Skolverket (2012) *Allmänna råd för arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*

Skolverket (2010) *Skolfrånvaro och vägen tillbaka* rapport 341

Socialstyrelsen och Skolverket (2016) *Vägledning för elevhälsan*

Socialstyrelsen (2014) *Anmäla oro för barn – Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare*

Sveriges kommuner och landsting (2013) *Vänd frånvaro till närvaro– guide för systematiskt närvaroarbete i skolor*

Konstenius och Schillaci (2010) *Skolfrånvaro – KBT-baserat kartläggnings- och åtgärdsarbete*

Vallentuna kommuns information *Misstanke om barn som far illa*
<http://www.vallentuna.se/sv/Omsorg-och-hjalp/Familj-barn-och-ungdom/Misstanke-om-barn-som-far-illa/>

Skollagen [2010:800]

Socialtjänstlagen [2001:453]